

текстотворюючий потенціал, якщо автор у творі фіксує причини її виникнення або впливу на написання твору, надає їй ціннісне значення, прямо або побічно передає своє ставлення до факту потрясіння думки або почуття. Така емоція стає двигуном в народженні ідеї, проте здатна впливати і на розстановку компонентів тексту.

**Ключові слова:** поетичний твір, текстотворюючий потенціал емоції, емотивність, інтенсифікатор емоційного потрясіння, поезія Максима Танка.

**Kolyadko S.**, PhD, Associate Professor  
Center of researches of Belarusian Culture,  
Language and Literature of the NAS of Belarus, Minsk

## PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF EMOTIVENESS OF THE POETIC TEXT

*It explores the emotional world of the individual as the source of creativity and how emotive frame work. It is alleged that the emotion becomes text-forming potential, when the author in the work characterizes its causes or effects on the writing of the work, it gives it value-value, directly or indirectly conveys his attitude toward the fact of activation of thought or feeling. This emotion becomes a motor in the maturation and the birth of ideas, but is also able to work on the alignment of the text component.*

**Keywords:** poetry, text-forming potential of the emotions, emotiveness, intensifier of emotional excitement, Maxim Tank's poetry.

УДК 821.161.2Вовк

**Каробович Т.**, PhD,  
Університет Марії Кюрі-Склодовської, Люблін, Республіка Польща

## СТРУКТУРНА ПОЛІФОНІЧНІСТЬ ПЕРЕКЛАДІВ НЬЮ-ЙОРКСЬКОЇ ГРУПИ У ПОРТУГАЛЬСЬКІЙ АНТОЛОГІЇ ВІРИ ВОВК «O GRUPO DE NOVA YORK „COLMÉIA»» (1993)

*Розглядається історія створення португальськокомовної антології перекладів «O Grupo de Nova York „Colméia»» (1993), написаної і укладеної поетесою Вірою Вовк. Простежено авторські мотиви та інтенції Віри Вовк у роботі над антологією. Показано значення антології для українського перекладознавства та в репрезентації української культури у світі.*

**Ключові слова:** поезія, переклади, еміграція, Нью-Йоркська група, Віра Вовк.

Актуальність дослідження перекладів Віри Вовк, що увійшли до її португальської антології «O Grupo de Nova York „Colméia»» (Ріо-де-Жанейро

1993), зумовлена необхідністю перекладознавчого осмислення творчого доробку поетеси. Досі ця антологія Віри Вовк не була в центрі уваги перекладознавців, хоча вона існувала у дискурсі Нью-Йоркської групи (її високо цінував Богдан Бойчук) та згадувалася українськими літературознавцями, зокрема Михайлиною Коцюбинською [4, с. 5–32]. Над еміграційними перекладами досить довго тяжів стереотип, що вони не вписуються у загальне річище вітчизняних перекладів, тому португальськомовна антологія Віри Вовк була оповита мовчанкою.

Мета статті – пригадати у літературознавчому ключі антологію „Colméia» Віри Вовк; показати її цінність на тлі українського перекладознавства як стратегії перекладу та як платформи присутності у світовому дискурсі української поезії. Важливим методом вивчення теми є наукове переосмислення історії створення антології та міркування про те, що керувало поетесою, коли вона творила її як гіпотетичний корпус португальськомовного продукту про Нью-Йоркську групу у Бразилії. Завданням статті є, отже, показати міждисциплінарність перекладу Віри Вовк, його роль в еміграційному середовищі і вказати, що переклади часто є суто контекстовим явищем та досить складним когнітивним феноменом.

Незвичайна доля випала на літературну біографію поетеси Віри Вовк, яка від закінчення Другої світової війни жила та творчо працювала у Бразилії. Віра Вовк у 1959 році була співтворцем Нью-Йоркської групи. Пишучи власні твори українською мовою, вона також почала через численні переклади популяризувати португальською мовою рідну їй літературу у місці її поселення – Бразилії. Таким чином, серед членів Нью-Йоркської групи вона була відомою як перекладачка та популяризаторка української поезії.

Її цікавила також давня література, зокрема німецька часів ренесансу, з елементами латинської католицької культури. Переклади Віри Вовк з німецької та іспанської літератур друкувалися, зокрема на сторінках щорічника «Нові Поезії» (1960–1972). Для своїх перекладів поетеса заснувала у Ріо-де Жанейро дві видавничі серії: «Вертеп» для перекладів української літератури XIX ст. і «Писанка» для української літератури XX ст. У них поетеса опублікувала 12 випусків різних авторів, головним чином українських поетів-шістдесятників [6, с. 291–297]. На переклади Віри Вовк звернули увагу українські літературознавці в Україні, зокрема Михайлина Коцюбинська, яка писала, що переклади поетеси є вагомим формою перекладацького дискурсу [4, с. 5–32]. В українському еміграційному світі перекладами Віри Вовк займалися Богдан Бойчук та Богдан Тиміш Рубчак, особливо тоді, коли поетеса переклала ряд творів Федеріко Гарсії Лорки. Увінченням цієї праці було видання драм Федеріко Гарсія Лорки «Чотири Драми» (Видавництво

«Сучасності» 1974), перекладачами яких були разом з Вірою Вовк, Вольфрам Бургардт та Григорій Кочур з України [6, с. 126–141]. До практики перекладів на українську мову з португальської, німецької чи іспанської поетеса зверталася неодноразово. Богдан Бойчук каже, що поштовхом перекладати з української на португальську для Віри Вовк була її дружба з іншими учасниками Нью-Йоркської групи.

Тож 1993 році Віра Вовк видала у бразилійському місті Ріо-де-Жанейро, антологію літературних творів Нью-Йоркської групи у власному перекладі португальською мовою під заголовком: «O Grupo de Nova York „Colméia»» та підзаголовком «Antologia lírica». Антологія вийшла у бразильському видавництві «Companhia Brasileira de Artes Gráficas» обсягом 108 сторінок, зі вступним словом авторки перекладів – поетеси Віри Вовк [2, с. 108].

Слово «Colméia» португальською мовою означає «вулик» і пов'язане з наполегливою роботою бджіл у ньому. У символічному вимірі Віра Вовк хотіла сказати, що це була та залишається надалі якість без переосмислення. Бджоли не думають про те, хто споживатиме плоди їхньої тяжкої роботи – до кого потрапить занесений до вулика мед. З іншого боку, поетеса підкреслює, що вулик – це фортеця, де кипить розподілена порівну робота бджіл. Ця наполеглива робота порівнюється з творчим дискурсом Нью-Йоркської групи, – українського еміграційного угруповання, яке на чужині змагається зі словом, не переосмислюючи факту, хто буде у даний момент часу та у майбутньому «споживачем» їхньої творчості. Поезія, творена Нью-Йоркською групою рідною мовою на чужині, уявлялася перекладачеві вуликом, мешканці якого не турбуються про те, чи буде їхня творчість відома, чи ні; чи вона дійде в Україну, якої після закінчення Другої світової війни не було на карті світу. Віра Вовк, як автор цієї антології та редактор її змісту, так розуміла героїчну літературну роботу Нью-Йоркської групи для загального блага.

Чому Віра Вовк вирішила перекладати португальською мовою? Вона чудово розуміла, що португальська мова поруч з англійською та іспанською, займає важливе місце у мовній комунікації обох Америк; нею розмовляють мільйони людей, які мешкають у латинському світі Південної Америки. Бразилія, місто Ріо-де-Жанейро – це той культурний ареал, до якого Віра Вовк, живучи та працюючи тут, повинна адресувати свої творчі переклади з української літератури. У Ріо-де-Жанейро, де поетеса працювала професором в університетах міста, були її бразильські друзі – вчені, поети, художники, і саме до них Віра Вовк зверталася зі своїми перекладами, а ширше – до бразильського та португальського читача.

Антологія «O Grupo de Nova York „Colméia»» містила короткий, але дуже змістовний літературознавчий вступ про Нью-Йоркську групу та переклади

віршів її учасників, розміщені в алфавітному порядку авторів (латинкою): Емма Андіївська, Богдан Бойчук, Патриція Килина, Богдан Тиміш Рубчак, Юрій Тарнавський, Жєня Васильківська та Віра Вовк. У вступі авторка пояснила, чому антологія містить твори семи поетів («великої сімки»), а не десяти, як це запропонували Богдан Бойчук та Богдан Тиміш Рубчак (в антології «Координати» з 1969 року додавали до Нью-Йоркської групи творчість Юрія Коломийця, Олега Коверка та Марка Царинника). Віра Вовк вважає, що Нью-Йоркську групу створювала у 1959 році окреслена кількість осіб, які друкувалися згодом у «Нових Поезіях» (1959–1972), разом виступали на творчих вечірках у літературно-мистецькому салоні Ірини Стецюри у Нью-Йорку, і це був особливий рубіж для групи, якого не треба порушувати. Поетів Юрія Коломийця, Олега Коверка, Марка Царинника та Романа Бабовала з Бельгії, який друкувався на сторінках «Нових Поезій», приєднав до групи Богдан Бойчук [7, с. 49–50]. Він розумів Нью-Йоркську групу ще у 1959 році як угруповання молодих, що була творчою опозицією до організації письменників «Слово», а також літераторів та поетів довоєнної еміграції: Євгена Маланюка, Олексі Стефановича, Василя Барки та Наталі Лівницької-Холодної [6, с. 126–141].

У своїй антології перекладів Віра Вовк посилалася безпосередньо на шостий номер щорічника «Нові Поезії» з 1964 року, де друкувалися вірші Емми Андіївської, Богдана Бойчука, Патриції Килини, Богдана Тиміша Рубчака, Юрія Тарнавського та Віри Вовк. Авторка переклала твори Нью-Йоркської групи, вміщені здебільшого у «Нових Поезіях» з 1964 року, долучаючи інші добірки творів, якщо літературний портрет автора не був показаний достатньою мірою.

Свою антологію перекладів Віра Вовк проілюструвала відомою картиною еміграційного українського художника Юрія Соловія під назвою «Портрет Нью-Йоркської групи». Ідея намалювати збірний портрет групи народилася на творчих вечірках у літературно-мистецькому салоні Ірини Стецюри у Нью-Йорку, де Юрій Соловій часто бував і брав участь у бурхливих обговореннях поетично-мистецького «я» цього об'єднання, тоді ж з'явилися і його численні замальовки олівцем та олійними фарбами. Також на цих вечірках бували інші художники, здружені з групою, та відома керамістка, авторка циклу «Квіти зла» – Слава Геруляк.

Під час підготовки до друку своєї антології перекладів Віра Вовк захоплювалася витинанням з кольорового паперу, її авторські витинанки були оперті на народну традицію галицької витинанки, але колористично наближені до насичених бразильських тонів. Тож поетеса вирішила ілюструвати антологію своїми витинанками. Видавництво запропонувало наклеювати роботи Віри Вовк на чистих аркушах паперу, і вони відділяли авторів один від одного, наче нові розділи [2, с. 108].

Переклади віршів у антології Віра Вовк супроводила короткими вступними відомостями про авторів. Це була перша португаломовна інформація про творчість Нью-Йоркської групи у Бразилії.

До антології «O Grupo de Nova York „Colméia»» Віра Вовк запропонувала по десять творів кожного автора, залишаючи довільним питання величини віршів. Однак вірші Патриції Килини чи Богдана Бойчука («Фотографія з синами») займають у антології більше місця ніж доробок інших авторів; ці вірші довші, іноді навіть кількочастинні.

З текстів Емми Андієвської Віра Вовк вибрала поезії того періоду творчості, коли поетеса писала в основному верлібром і ще не так захоплювалася сонетами. Твори Емми Андієвської в антології Віри Вовк показують індивідуальні погляди на поезію та світ, висловлені мовою символів та жестів. Для Віри Вовк, яка народилася 1926 року, творчість молодшої посестри поетичного пера, Емми Андієвської (1931), була у способі віршування чимось модерним і дещо інакшим, ніж творчі починання інших учасників Нью-Йоркської групи.

Незаперечним лідером Нью-Йоркської групи був Богдан Бойчук. Він за-снував та співредагував щорічник «Нові Поезії» (1959–1972), який став джерелом перекладів для антології «O Grupo de Nova York „Colméia»». Богдан Бойчук репрезентований у антології творами зі збірки «Третя осінь» (1991). Віра Вовк запропонувала до перекладу символічний вірш поета «Фотографія з синами» (у перекладі «Foto com folnos»). У творі Богдан Бойчук показав зміну поколінь на тлі безпощадного плину часу і неможливість віднайти у нащадках. Життя батька зовсім не подібне до життя його синів. Це видно на спільній фотографії, де батько виразно востає у землю, відділений від синів досвідом життєвих доріг та старістю. Це окремі і неподібні до себе світи, які насправді перетнулися лишень при народженні і потім живуть своїм неповторним життям. Ця лінія символічного екзистенціалізму, передана у перекладах творів Богдана Бойчука, показувала українську літературу чужинцям як цікаву та вповні оригінальну [2, с. 108].

З творчості Патриції Килини Віра Вовк вибрала ті вірші, які характеризувалися поетичною новизною та були своєрідним маніфестом поетеси. Це вірші зі збірок «Трагедія джмелів», «Легенди і мрії» та «Рожеві міста», які значно відрізняються одна від іншої, але всі досить складні для перекладу. У збірці «Рожеві міста» Патриція Килина захоплювалася Іспанією, описувала її краєвиди, міста, музеї та людей. А в «Легендах і мріях» помістила особисті, складні за змістом твори. Віра Вовк розуміла це і намагалася перекладати так, щоб охопити світ поезії Патриції Килини. Її метою було довести, що зарубіжний читач вповні зможе зрозуміти українську творчість як складову частину літературного дискурсу. При виборі віршів Патриції Килини Віра

Вовк брала до уваги, що творів Патриції Килини мають спільний літературний код та наближені риси із поезією Юрія Тарнавського, з яким Патриція Килина була одружена і вони разом подорожували Іспанією.

Переклади віршів Богдана Тимоша Рубчака базувалися на двох його поетичних збірках – «Камінний сад» та «Промениста зрада». Добірку відкриває ранній твір поета «*Ars Poetica*», у якому Віра Вовк бачила своєрідний маніфест Нью-Йоркської групи. Поет говорив у вірші про надію і вірність як важливі теми його еміграційного життя. Цей вірш був найважливішим твором збірки «Камінний сад» і згодом завжди друкуються в антологіях Нью-Йоркської групи та у вибраних творах Рубчака. Поетеса переклала також триптих «Проект для балету в трьох актах» (у перекладі «*Projeto para a bailado em três atos*»), в якому де Богдан Тиміш Рубчак описував символічну картину художника-імпресіоніста Едгара Дега «Блакитні танцівниці». Цей твір надихав поета свіжістю та глибиною образів; блакитних танцівниць він порівнював з метеликами – крихітними та незахищеними [8, с. 191].

Серед перекладів творів Юрія Тарнавського центральне місце займає вірш з великого циклу поета під заголовком «Ідеалізована біографія» з 1964 року (у перекладі «*Biografia idealizada*»). Віра Вовк переклала з цього циклу п'ять творів: «Перший», «П'ятий», «Восьмий», «Одинадцятий» та «П'ятнадцятий», які вповні розкривають творчість Юрія Тарнавського з її вишуканою поетичною мовою, наближеною у 1960-х рр. до творчості Пабло Неруди та іспаномовної поезії Латинської Америки. Вибрані вірші з циклу «Ідеалізована біографія» стали, безумовно, окрасою антології Віри Вовк. Поетеса зуміла у перекладі показати український характер творчого дискурсу Юрія Тарнавського, його екзистенціалізм та еміграційний неспокій [9, с. 13–14]. З антології перекладів Віри Вовк виразно помітно, що Юрій Тарнавський безперечний лідер Нью-Йоркської групи, побіч Богдана Бойчука та Богдана Тимоша Рубчака [2, с. 67–79].

Женя Васильківська, коли готувалася антологія, давно перестала писати і відійшла від поезії; її творчість ще у 1960-х рр. була перенесена до поетичної шухляди та стала частиною історії української еміграційної літератури. Віра Вовк не оминула творчості Жені Васильківської, включивши до своєї антології твори з єдиної збірки поетеси «Короткі віллалі» (1959). Варто сказати, що Віра Вовк та Женя Васильківська познайомилися у 1959 році, в період перебування Віри Вовк на університетському стажуванні у Нью-Йорку. Відтоді вони дружили та обмінювалися творчим досвідом, Віра Вовк знала поезію Жені Васильківської та цінувала її. У своїй антології вона переклала її твір «*Flamenco*» (у його третій частині) – вірш, що розповідає історію людини та її долю у музичному ностальгійному вбранні. Поезія, виражена мовою

музики, цікавила Женю Васильківську, у її збірці «Короткі віддалі» багато творів на пограниччі сну, літератури та музики. Богдан Бойчук та Богдан Тиміш Рубчак у антології «Координати» (1969) надрукували другу частину твору Жені Васильківської «Flamenco», і це унаочнює, що цей вірш надовго вписався у пам'ять її поетичних ровесників та цікавив їх своєю поліфонічною структурою [1, с. 345–346].

Антологію «O Grupo de Nova York „Colméia»» завершують автопереклади Віри Вовк (переклади власних творів). Здебільшого це вірші зі збірки «Жіночі маски» (Ріо-де-Жанейро – Женева, 1993) і тільки два – з інших томиків поетеси. Це такі поезії вірші, як «Кассандра», «Сапфо», «Корнелія», «Юдита», «Магдалина», «Санта-Роза», «Ізольда» і «Настася Чаграна», у яких авторка втілила образ жінки в її відвічному портреті Мадонни, дружини і коханки. Тут схрещується священне і осквернене, буття та кручі з небезпекою. Цими перекладами Віра Вовк насправді хотіла показати, що в літературному дискурсі Нью-Йоркської групи існує жіноча поезія, показати бразильському читачеві не лишень жіночі долі загалом, а й свою долю емігранта, свої непрості дороги втікача з Європи. Недоля – казала поетеса у символічному вірші «Настася Чаграна», – завжди проходить через центр життя, що видно, зокрема, у емігрантській творчості [3, с. 307].

Важко сказати, як сприйняв її бразильський читач, адже Віра Вовк не мала змоги стежити за рецензіями на збірку у пресі. Відомо, одначе, що через антологію португальськомовний читач отримувал образ еміграційної української літератури. З творів Нью-Йоркської групи він довідувався про те, що хвилювало українських творців та які теми вони порушували у своїй творчості. Авторка антології показувала Нью-Йоркську групу як творче угруповання обдарованих поетів, де переважає особиста рефлексія, а поезія є індивідуальним дискурсом окремих її авторів.

Не зважаючи на знання учасниками Нью-Йоркської групи різних мов та життя в різних культурах, вони свої твори писали українською, і це було їхнім здобутком. Емма Андієвська знала англійську та німецьку мови, Богдан Бойчук, Патриція Килина, Богдан Тиміш Рубчак, Юрій Гарнавський – англійську, Женя Васильківська англійську та французьку, Віра Вовк – німецьку та португальську. Як каже Марія Ревакович, знання мов – це був паспорт Нью-Йоркської групи до літературного існування у Нью-Йорку та США. Після здобуття Україною незалежності у 1991 році це знання було стимулом до повенення на батьківщину, до Києва, як повноправних авторів української літератури [5, с. 102–110].

Антологія Віри Вовк, хоча й була адресована іноземному читачеві та написана іноземною мовою, стала своєрідною рекламою Нью-Йоркської групи.

До неї не було збірки чужою мовою, у якій би так виразно було представлено історію та тематику групи. Антологія Віри Вовк стала чітким сигналом про хороший смак перекладача і добре служила меті популяризації поезії групи. Віра Вовк була добре зорієнтована, що саме повинна показати оригінального та цінного у перекладах бразильському читачеві, який завдяки антології міг отримати прозоре враження про українську літературу. Варто зазначити, що Віра Вовк як авторка антології консультувалася стосовно її змісту з довголітньою бразильською подругою з Ріо-де-Жанейро, музикознавцем та дослідницею літератури у Бразилії, Терезою де Олівейрою [2, с. 7–8].

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Координати* [Текст] : антологія сучасної української поезії на заході. Т. 1 / Вст. ст. І. Фізера; упоряд. Б. Бойчук, Б. Рубчак. – [Мюнхен] : Сучасність, 1969. – XXXII, 365 с. – Бібліогр.: с. 347–363. – С. 144.
2. *Colméia* [Text] : antologia lírica / O grupo de Nova York. – Rio de Janeiro : Companhia Brasileira de artes gráficas, 1993. – 62 p.: il. – (Série Pyssanka ; 3) – p. 7–8.
3. *Вовк Віра*. Поезії / Редакція, впорядкування текстів та примітки Софії Майданської. – К.: Родовід, 2000. – 422 с. – С. 391.
4. *Коцюбинська М.* Метаморфози Віри Вовк // Вовк В. *Поезії* / Редакція, впорядкування текстів та примітки Софії Майданської. – К.: Родовід, 2000. – 422 с. – С. 5–32
5. *Ревакович М.* Дещо про Нью-Йоркську групу // «Світо-вид» – Київ-Нью-Йорк – 1996. – № 2(23) – С. 102–110.
6. *Ревакович М.* Крізь іншу призму. Про феномен і поезію Нью-Йоркської групи // Нью-Йоркська група: Антологія поезії, прози та есеїстики / упоряд. Марія Ревакович і Василь Габор. – Львів : Піраміда, 2012. – 400 с. – С. 126–141.
7. *Півстоліття напівтиші* [Текст] : антологія поезії Нью-Йоркської групи / упоряд. і авт. вступ. ст. М. Ревакович. – К. : Факт, 2005. – 373 с. – Бібліогр.: с. 366–373. – С. 49–50.
8. *Рубчак Б.* Крило Ікарове / Богдан Рубчак. – Київ: Дніпро, 1991. – 205 с. – С. 191.
9. *Тарнавський Ю.* Поезії про ніщо і інші поезії на сю саму тему / Юрій Тарнавський. – Нью-Йорк : Видавництво Нью-Йоркської Групи, 1970. – 384 с. – С. 13–14.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2015.



**Карбович Т., PhD,**  
Университет Марии Кюри-Скловдовської, Люблин, Республика Польша

**СТРУКТУРНАЯ ПОЛИФОНИЧНОСТЬ ПЕРЕВОДОВ НЬЮ-  
ЙОРКСКОЙ ГРУППЫ В ПОРТУГАЛЬСКИЙ АНТОЛОГИИ ВЕРЫ  
ВОВК «O GRUPO DE NOVA YORK» COLMÉIA»» (1993)**

*Рассматривается история создания антологии переводов «O Grupo de Nova York» Colméia «(1993), написанной и составленной поэтессой Верой Вовк. Прослежены авторские мотивы и интенции Веры Вовк в работе над антологией. Показано значение антологии для украинского переводоведения и для репрезентации украинской культуры в мире.*

**Ключевые слова:** поэзия, перевод, эмиграция, Нью-Йоркская группа.

**Karabovych T., PhD,**  
Marie Curie Sklodowska University in Lublin, Poland

**STRUCTURAL POLYPHONY OF TRANSLATIONS  
OF THE NEW-YORK GROUP IN PORTUGUESE ANTHOLOGY  
«O GRUPO DE NOVA YORK «COLMÉIA»» VIRA VOVK**

*The Poet Vira Vovk, who was a co-founder of «The New York Group» in 1959, lived and worked in Rio de Janeiro in Brazil. She translated the works of «The Group» into Portuguese. In 1993 she published «O Grupo de Nova York, Comeia» in Rio de Janeiro. This was an extraordinary contribution of hers, towards popularizing Ukrainian emigre poetry. In addition it helped to communicate with Brazilian literary circles. The contacts she made with this translation, helped Vira Vovk to develop into a well known translator of Ukainian writings. Her interpretations in time, themselves displayed a unique character and put emigre work on a level where it gained the status of uniqueness even among members of «The New York Group».*

**Keywords:** poetry, translation, «Colmeia» an anthology, emigre, «The New York Group».